

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. XI. De prima pronuntiationis & gestus institutione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

deterritus. Sint exempla licet usus bellici, transeamusque quod Archimedes unus obsidionem Syracusarum in longius traxit: illud utique jam proprium est ad efficiendum quod intendimus, plurimas quæstiones, quarum difficilius alia ratione explicatio est, ut de ratione dividendi, de sectione in infinitum, de celeritate augendi, linearibus illis probationibus solvi solere: ut si est oratori (quod proximus demonstrabit liber) de omnibus rebus dicendum, nullo modo sine *geometria* esse possit orator.

1 *Archimedes unus.*] Archimedes Syracusanus, optimus mathematicus, atque idem mechanicus. hic suis machinis solus exercitui Marcelli restitit, ut scribit Plutarchus & Livius. *Turneb.*

2 *De sectione in infinitum.*] Numerus amplificatione est infinitus, continuum vero divisione. nam quod continuum est, in aliud rursus continuum dividitur, atque ita deinceps in infinitum. *Idem.*

C A P. X I.

De prima pronuntiationis & gestus institutione.

Dandum aliquid comædo quoque, dum catenus, qua pronuntiandi scientiam futurus orator desiderat. Non enim puerum quem in hoc instituimus, aut scemineæ vocis exilitatè frangi volo, aut seniliter tremere. Nec vitia ebrietatis effingat, nec servili vernilitate imbuatur: nec amoris, avaritiæ, metus discat affectum: quæ neque oratori sunt necessaria & mentem præcipue in ætate prima teneram adhuc & rudem inficiunt. Nam frequens imitatio transit in mores. Ne gestus quidem omnis ac motus à comædis petendus est. Quanquam enim utrumque eorum ad

1 *Dandum aliquid Comædo.*] *Comædus* actorem Comædiæ significat. *Comædi* porro peritissimi erant pronuntiationis gestus. itaque ut oratoris gestus & vox ab illis formetur perscribit, ita tamen, ut mediocritatem orator servet, nec more *Comædi* personarum mores & gestus undique effingat. *Turneb.*

2 *Seniliter tremere.*] Hoc dicit pro-

pter *mimos ethologos*, qui personæ quam sustinent, mores, verba, gestum imitantur. quod in oratore vitiosum est. *Idem.*

3 *Nec servili vernilitate imb.*] Senec. lib. 2. de Benefic. cap. 11. *Et hæc ipsa non verniliter; nec ea figura, &c.* Lipsius verniliter exponit blande & cum adulatione. quem vide.

X Excus-

ad quendam modum præstare debet orator : plurimum tamen aberit à scenico, nec vultu, nec manu, nec ¹ excursionibus nimius. Nam si qua in his ars est dicentium, ea prima est ne ars esse videatur. Quod est igitur in his doctoris officium? In primis ² vitia si qua sunt oris, emendet: ut expressa sint verba, ut suis quæque literæ sonis enuntientur. Quarundam enim vel ³ exilitate vel pinguetudine nimia laboramus: ⁴ quasdam ⁵ velut acriores parum efficimus, & aliis non dissimilibus, sed quasi hebetioribus permutamus. Quippe ⁶ litteræ, qua Demosthenes quoque laboravit, ⁷ succedit: ⁸ quarum vis est apud nos quoque. ⁹ Et cum ¹⁰ ac similiter ¹¹ non valuerunt, in ¹² g ac ¹³ d molliuntur. Ne illas quidem circa ¹⁴ s literam ¹⁵ delicias hic magister feret: nec verba ¹⁶ in faucibus patietur audiri, nec oris inanitate resonare: nec, quod minime sermoni puro conveniat, simplicem vocis naturam pleniore quodam sono circumlinire, quod Græci ¹⁷ καὶ πεπλωσμένον dicunt. sic appellatur cantus tiliarum, quæ præclusis quibus clarescunt foraminibus, re-

cto

¹ *Excursionibus.*] Per *excursiones* intelligit quasdam procuriones, quas breves & raras debet efficere orator, ut discurre non videatur. permittit quoque Fab. oratori ut aliquando ambulet. *Turneb.*

² *Vitia, si qua sunt oris, emend.*] Qua de re scitu dignissima profert Coel. Rhodigin. *Antiq. Lect.* lib. 13. cap. 1. p. 567. & Cic. lib. 1. de Orat. Dionys. Halicarnass. in arte.

³ *Exilitate.*] Significat ἰχνότητι, quæ vocem exiliter pronunciat: & πλωτισμῶν cum diducto rictu pinguius & vastius enunciamus. *Turneb.*

⁴ *Quasdam velut acriores eff.*] Gebhard. *Crepund.* lib. 2. cap. 3. pag. 64. MS. Palat. *Quasdam velut acriores parum efflamus.* Probo, nisi quis malit, *efflamur.* Pareus.

⁵ *Velut acriores.*] Hoc vitium est τραυλότης. id est, blæstas, cum literam aliquam pronunciare non possu-

mus: huc referri debet Alcibiadis *lambdacismus.* *Turneb.*

⁶ *Quarum vis.*] Id dicit propterea quod Latini in quibusdam verbis, *v* mutarunt in *l*, unde *Pellucidus* dicitur pro *Perlucidus*: vel quod etiam nonnulli qui blæsi erant, *v* mutabant in *l*. *Idem.*

⁷ *Et cum C ac similiter T.*] Vel significat quosdam vitiose pronunciare, ut antea quoque: vel etiam innuit literas quasdam nonnunquam emolliri, ut cum dicimus *Cneus*, vel cum Græci τ προ- ciant post *v*, ut *δ*. *Idem.*

⁸ *Delicias.*] Innuit vitium quod appellatur *Polyisma*, cum *s* productiore sibilo enunciat. *Idem.*

⁹ *In faucibus.*] Appellatur hoc vitium *gargarismus* & *laryngismus*, cum vox in ipso gurgulione & gula auditur. καίλοσμιβζ à Fabio dicitur, cum verba ex oris concavitate audiuntur. *Idem.*

¹⁰ *Καὶ πεπλωσμένον.*] Hujusmodi vox efficitur, quando ore pene præcluso

Et modo exitu graviolem spiritum reddunt.¹ Curabit etiam ne extremæ syllabæ intercidant, ut par sibi sermo sit: ² ut quoties exclamandum erit, laterum conatus sit ille, non capitis: ut gestus ad vocem, vultus ad gestum accommodetur. Observandum erit etiam, ³ ut recta sit facies dicentis: ne labra distorqueantur: ne immodicus hiatus rictum distendat: ne supinus vultus, ne dejecti in terram oculi, ne inclinata utrolibet cervix. Nam frons pluribus generibus peccat. ⁴ Vidi multos quorum supercilia ad singulos vocis conatus allevarentur, aliorum constricta: aliorum etiam diffidentia, cum altero in verticem tenderent, altero pene oculus ipse premeretur. Infinitum autem, ut mox dicemus, in his quoque rebus momentum est. ⁵ *Et nihil potest placere, quod non decet.* ⁶ Debet etiam docere comædus quomodo narrandum, qua sit auctoritate suadendum: qua concitatione consurgat ira, qui flexus deceat miserationem. Quod ita optime faciet, si certos ex comædiis elegerit locos, & ad hoc maxime idoneos, id est actionibus similes. Iidem autem non ad pronuntiandum, modo utilissimi, verum ad augendam quoque eloquentiam maxime accommodati erunt. Et hæc, dum infirma ætas

majora

præcluso gravis & fusca vox erumpit, ut fieri solet in tibiis præclusis foraminibus. *Idem.*

¹ *Curabit etiam.]* Reprehendit eos qui appellantur *colobota*, id est, decurtatores, qui extremas dictionum syllabas non patiuntur audiri, sed eas devorant & deglutunt. *Idem.*

² *Ut quoties, &c.]* Posteaquam de voce tractavit, alteram pronuntiationis partem, quæ posita est in gestu & motu, persequitur sigillatim per omnes corporis partes. qua de re plura scripta sunt lib. II. *Idem.*

³ *Ut recta sit facies dicentis, &c.]* Vide Lud. Cresollii Vacat. Autumn. lib. 2. sect. 3. pag. 3. & seqq.

⁴ *Vidi multos quorum supercilia.]* Vide Lud. Cresollii Vacat. Autumn. lib. 2.

sect. 3. & 4. pag. 191. &c. & Joh. Savaronis Comment. ad Sidon. Apoll. lib. 9. Epist. 9. p. 558. Salmastii in Tertull. lib. de Pallio pag. 305. & 335.

⁵ *Et nihil potest placere, quod non decet.]* Lib. II. cap. de pronuntiatione.

⁶ *Debet etiam.]* Nunc quoque docet Fab. quomodo pronuntiatio debeat aptari singulis orationis partibus, & qua vocis inclinatione sit concitandus affectus aut sedandus. *Turneb. Debet etiam docere Comædus.]* Apud veteres nobilium pueri statim ad Comædum accedebant maturi consilii virum & in agendo exercitatum; à quo in infantia primis annis pronuntiandi rationem capiebant. Cresollius Vacat. Autumn. Prælus.

I Ediscere

majora non capiet. Cæterum cum legere orationes oportebit, cum virtutes earum jam sentiet, tum mihi diligens aliquis ac peritus assistat: neque solum lectione formet, verumetiam ¹ ediscere electa ex his cogat, & ea dicere stantem clare, & quemadmodum agere oportebit: ut protinus ² pronuntiatione vocem & memoriam exerceat. ³ Ne illos quidem reprehendendos putem, qui paulum etiam ⁴ *palæstricis* vacaverint. Non de his loquor, quibus pars vitæ ⁵ in oleo, pars in ⁶ vino confumitur, qui corporis cura mentem obruerunt (hos enim abesse ab eo quem instituimus, quam longissime velim) sed nomen est idem iis à quibus gestus motusque formantur. ⁷ ut recta sint brachia, ⁸ ne indoctæ rusticæve manus, ne status indecorus, ⁹ ne qua in proferendis pedibus inscitia, ne caput oculique ab alia corporis inclinatione diffideant. Nam nec hoc esse in parte pronuntiationis negaverit quisquam, nec ipsam pronuntiationem ab oratore fecernet. Et certe quod facere oporteat, non indignandum est discere, cum præsertim hæc ¹⁰ *chironomia*, quæ est (ut nomine ipso declaratur) *lex gestus*, & ab

¹ *Ediscere electa.*] Fab. quoque lib. 2. cap. de ediscendo, præcipit ut pueri electos ex oratoribus & historicis locos ediscant, tum ad vocis formationem, tum ad memoriæ confirmationem. Turneb.

² *Pronuntiatione.*] Pronuntiationem.

³ *Ne illos quidem reprehend.*] Vide Fabium lib. 9. *Quos palæstritas esse volumus, peritos tamen palæstræ esse volumus, non ἀπαλειπρῆς.* Vide Lud. Cresollium Prælus. Vacat. Autumn.

⁴ *Palæstricis.*] *Palæstra* nonnunquam Latinis significat artem corpus exercendi, & luctandi, nonnunquam etiam significat eam artem quæ corporis gestum conformat, quam qui docent, appellantur *palæstrici*. hujus artis imperiti appellantur *apalæstri*. Turneb.

⁵ *In oleo.*] Alludit ad athletas, qui antequam luctarentur, *ceromate*, id est, oleo ungebantur, ac mox pulvere con-

spergebantur. *Idem.*

⁶ *Vino.*] Significat *vicium athleticum*. nam athletæ cogebantur se saginare, ut major esset corporis moles. utebantur *coliphio*. *Idem.*

⁷ *Ut recta sint brachia, &c.*] Vide Lud. Cresollium Vacat. Autumn. lib. 2. cap. 1. pag. 365. & seqq.

⁸ *Ne indoctæ rusticæve manus.*] Jan. Gebhard. Crepund. lib. 2. cap. 3. MS. vetustiss. *Ut recta sint brachia, ne inductæ rusticæve manus.*

⁹ *Ne qua in proferendis pedibus.*] Vide infra lib. 2. cap. 3. Ludovic. Cresoll. Vacat. Autumn. lib. 2. cap. 12. sect. 6. p. 391.

¹⁰ *Chironomia.*] *Chironomia*, gestus est saltationis gestulatricis. est etiam *lex gestus* & motus, quæ nomen sortitur à *manuum lege*, propterea quod illic maxima pars gestus est posita. *Turnebus.*

I *Asum-*

& ab illis temporibus heroicis orta sit, & ¹ à summis Græciæ ² viris, & ab ipso etiam ³ Socrate probata, ⁴ à Platone quoque in parte civilium posita virtutum, & à Chrysippo in præceptis de liberorum educatione compositis non omissa. Nam Lacedæmonios quidem etiam ⁵ saltationem quandam, tanquam ad bella quoque utilem, habuisse inter exercitationes accepimus. Neque id ⁶ veteribus Romanis dedecori fuit: argumentum est, sacerdotum nomine ac religione durans ad hoc tempus saltatio: & illa in tertio Ciceronis de oratore libro verba Crassi, quibus præcepit ut orator utatur laterum ⁷ inclinatione forti ac virili, non à scena & histrionibus, sed ab armis, aut etiam à palæstra: cujus etiam disciplinæ usus in nostram usque ætatem sine reprehensione descendit. A me tamen nec ultra pueriles annos retinebitur, nec in his ipsis diu. Neque enim gestum oratoris componi ad similitudinem saltationis volo, sed subesse aliquid ex hac exercitatione puerili, ⁸ unde nos non id agentes furtim decor ille discantibus traditus prosequatur.

CAP.

1 *A summis.*] Nam Epaminondas, optime saltavit, ut refert Æmilianus Probus. Turn.

2 *Viris.*] Odys. 3. & 8. Iliad. 17.

3 *Socrate.*] Socrates in Symposio Xenophontis etiam fatetur se domi saltasse. Turneb. *Socrate.*] Lib. 3. de Rep. & de legib. 7.

4 *A Platone.*] Plato in lib. de Rep. & de legibus, multa de exercitatione corporis & saltatione scribit, & hac ut pueri instituantur præscribit. Turneb.

5 *Saltationem quandam.*] Vel intelligit Pyrrhichen, quæ saltatio erat armata & bellica: vel dipodiam, quæ (ut scribit Pollux) erat saltatio Laconica,

siebatque apto pedum motu & gestu. Idem. *Saltationem quandam, tanquam.*] Vide Coel. Rhodigin. lib. 5. cap. 4. p. 201. & seqq. Joh. Meurs. Comment. in Lycophron. p. 159.

6 *Veteribus Romanis.*] Nam tempore Ciceronis & Fabii probrosum erat saltare. Turneb.

7 *Inclinatione.*] Inflexione, habet Cicero.

8 *Unde nos non id agentes.*] Locus ex illo Tibulliano planissime adumbratus lib. 4. Carm. 2. v. 18.

Illam, quicquid agit, quoquo vestigia flectit,

Componit furtim subsiquiturque decor.

Fabius